

Körkérdés

a magyar gazdaság szerkezetének és pénzügyi rendszerének átalakulásáról

Mind a világgazdaságban a 2008-as válságot követően megindult változások, mind a magyar gazdaságpolitikában a – gazdaság kívánatos szerkezetére vonatkozó – prioritások 2010 utáni újrafogalmazása napirendre tűzi a magyar gazdaság szerkezeti átalakulásával összefüggő kérdéseket, a pénzügyi közvetítőrendszerrel kapcsolatos új igényeket.

2015-ös körkérdésünk a következőkre keresi a választ.

A spontán módon és a változó állami szabályozás eredményeképpen végbemenő szerkezeti átalakulások mennyiben illeszkednek a nemzetközi trendekhez, ezeken belül is a hasonló helyzetű országokban lezajló folyamatokhoz? Másképpen megfogalmazva: a világgazdaságban megfigyelhető strukturális változásokkal mennyiben vannak összhangban a magyar gazdaságpolitikában megcélzott átrendeződések, és ezek kibontakozása milyen kockázatokkal járhat?

A válság után világszerte megfogalmazódott az igény egy biztonságosabb, stabil pénzügyi közvetítőrendszer és szigorúbb felügyelet iránt. Az államilag vezérelt magyarországi változtatások mennyiben felelnek meg ezeknek a szempontoknak?

Kérdésünk a magyar gazdaság szerkezetével összefüggő olyan ügyekre vonatkozik, mint az ágazati, a foglalkoztatási, a fogyasztási szerkezet, az export és az import struktúrájának megfigyelhető alakulása, a szolgáltatások súlyának megcélzott mérséklése. A pénzügyi közvetítőrendszert illetően pedig azt firtatjuk, hogy az állam beavatkozása a piaci és a tulajdonviszonyokba, a jegybank és a pénzügyi felügyelet összevonása, az új szanálási szabályozás kialakítása mennyiben támogatja a pénzügyi stabilitást és a gazdasági növekedést. A magyar gazdaság szerkezetének és pénzügyi rendszerének változásai mennyiben képesek hozzájárulni a foglalkoztatási, növekedési, versenyképességi, egyensúlyi gondok enyhítéséhez?

az MTA KRTK Közgazdaság-tudományi Intézetének tudományos főmunkatársa

A kormányzat többféle gazdaságszerkezeti változást tervez és próbál előmozdítani; tág értelemben idetartozik a körkérdés másik, a pénzügyi közvetítést érintő része is, amellyel itt nem foglalkozom. Nem foglalkozom a tulajdoni szerkezet pénzügyi szektoron kívüli részében folyó tulajdonosi szerkezetátalakítással sem: rövid írásom témája csak a reáltevékenységi szerkezet.

1. A kormányzat gazdasági szerkezetátalakítási törekvéseinek fontos és alighanem egyetlen üdvözlendő eleme a *nyitott gazdaság* további építése. Közgazdászok között és politikai körökben is vannak ezzel ellentétes nézetek. Racionális magjukat például abban kell keresni, hogy a magyarnál jóval kevésbé nyitott lengyel gazdaságnak hozzánk képest igen csekély megrázkódtatást okozott a nemzetközi pénzügyi és gazdasági válság. Csakhogy mi nem vagyunk Lengyelország: a mi belső piacunk mérete a lengyelénél sokkal kisebb, alig haladja meg annak egynegyedét. A versenyképes méretű termelés nálunk több területen követeli meg az exportot, mint Lengyelországban; emellett nálunk némely magas technológiájú ágazatokban olyan termelési kapacitások is kiépültek, amelyek exportálás nélkül nem hasznosíthatók. Azzal természetesen tisztában kell lennünk, hogy egy újabb nemzetközi gazdasági válság, recesszió stb. esetén nyitott gazdaságunkkal ismét nagy bajba kerülhetünk. Az ilyen bajt nem védhetjük ki, de korlátozhatjuk azzal, ha elkerüljük azt is, ami 2008–2009-ben nálunk súlyosbította és azt is, ami ugyanakkor Szlovákiában súlyosbította a válság hatását. Nálunk az állami (és nem is csak az állami) külföldi hitelfölvételi lehetőségek befagyása (sudden stop) elsősorban a 2000-es évek első fele felelőtlen állami túlköltekezésének és a nyakló nélküli devizahitelezésnek volt a következménye.

2. Itteni mondanivalónk szempontjából érdekesebb azonban az, ami Szlovákiában tette súlyossá a 2008–2009-es visszaesést. Külföldi szakértők körében akkor közhelynek számított, hogy Szlovákia, amely akkor egységnyi GDP-re számítva a világ legnagyobb gépkocsigyártója volt, emiatt az *erős specializálódása* miatt szenvedte meg különösen a dekonjunktúrát. Rá kell itt mutatni arra, hogy az autóiipari szakosodás nálunk sem sokkal gyöngébb a szlovákiaiainál, és tovább erősödik. Amennyiben további erősödése bel- vagy külföldi vállalati döntések következménye, annyiban persze nem kifogásolható. Az azonban aligha szerencsés dolog, hogy a kormányzati politika továbbra is kiemelt föladatként kezeli

ebbe az ágazatba irányuló külföldi beruházások hazánkba hívását, és ugyancsak erősen ösztönzi magyar vállalatok ilyen irányú beruházásait.

3. Általánosabban sem szerencsés a *feldolgozóipar fejlesztésének túlhangsúlyozása*, a ma már nálunk is a gazdaság nagyobb hányadát adó szolgáltatások – köztük a belkereskedelem – alárendelt jelentőségű területként való kezelése, amely messze túlmegegy a retorikán (gondoljunk például a különadókra). A szolgáltatások súlyának további növekedését megakadályozni nem, lassítani azonban lehet; ennek a magyar gazdaság sokféle kárát fogja látni.

4. A kormányzati szerkezetátalakítási politika legtöbb bajjal fenyegető területe a *foglalkoztatás és az oktatás*. Számos kutatás sorolja Magyarországot azon néhány közép-európai ország közé, amelyekben megfigyelhetők a tudásalapú gazdaság irányában való fejlődés alapjai, kezdetei. A gimnáziumi és felsőoktatás visszaszorítása, a szinte kizárólag szaktárgyak oktatására szorító szakképzés forszírozása az ilyen fejlődés előmozdítása helyett a múlt század első fele munkaerő-struktúrájának megteremtése felé mutat. Ami pedig a foglalkoztatáspolitikát illeti, a közmunkaprogramoknak a munkanélküliség irreális mértékű visszaszorítására irányuló (és a piaci munkahelykeresést is nagyrészt lehetetlenné tevő, „helyettesítő”) forszírozása legalábbis tízezrek számára olyan zsákutcát jelent, amely más politikával elkerülhető lenne.